

КАЗОРАТИ ТАЪЛИМИ ОЛЙ ВА
МИЕНАЙ МАХСУСИ РЕСПУБЛИКАИ ЎЗБЕКИСТОН

ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ САМАРҚАНД

С. ХУҶАҚУЛОВ, Н. ҚАЮМОВ

ТАЪРИХИ АДАБИЁТИ ҶАҶОН

82

1. - 96

ВАЗОРАТИ ТАЪЛИМИ ОЛӢ ВА МИЁНАИ МАХСУСИ

РЕСПУБЛИКАИ ЎЗБЕКИСТОН

ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ САМАРҚАНД

СИРОЧИДДИН ХЎЧАҚУЛОВ
НОДИР ҚАЮМОВ

С. Самарқанд

ТАЪРИХИ АДАБИЁТИ ҶАҲОН

(Китоби дарёй барои донишҷўёни бахшҳои филологии макотиби олий)

Самарқанд - 2020

**Книга должна быть
возвращена не позже
указанного здесь срока**

Количество предъдущих

выдач

--	--

- 2284 -

адаби, намунаҳои бехтарини асарҳои вақилони адабиёти ҷаҳон, хусусиятҳои муҳимтарини мазмуниву мундариҷавӣ ва назарии асарҳои бадеии адибони ҷаҳонро меомӯзад.

Мутубики тадқиқоти то ин давра замон ба сомон расида дараҳои таърихи тараққиёти адабиёти ҷаҳонро дар қисматҳои зерин тасниф намудан мумкин аст: адабиёти даврони қадим (Адабиёти Юнони қадим ва Рим); адабиёти асрҳои миёна; адабиёти аҳли бедорӣ миллий ва ғайраи эҳ; адабиёти асрҳои XVII – XIX; адабиёти асри XX то имрӯз. Адабиёти халқҳои ҷаҳонро асосан ба ду гуруҳи калон: Адабиёти халқҳои Шарқ ва адабиёти халқҳои Ғарб тақсим кардаанд. Дар навбати худ ҳар яке онҳо ба гуруҳҳо; вобаста ба манотиқи ҷуғрофӣ ба минтақаҳо тақсим карда мешаванд. Ҷунони, адабиёти Юнон ва Рим қадим, адабиёти халқҳои Аврупо, Адабиёти халқҳои Америка, адабиёти Шарқ - адабиёти ҳинд, адабиёти араб, адабиёти форс, адабиёти чин, адабиёти халқҳои туркзабон ва ғайраҳо.

Дар олам халқи бисёр, забони бисёр ва вобаста ба ҳамаи адабиёти бисёр аст. Зеро қариб дар ҳамаи забонҳо адабиёти бадеӣ ҷӣ дар шакли шифохӣ (эҷодиёти дахнакии халқ) ва ҷӣ дар шакли ҳаггӣ офарида мешавад. Ҳар яке аз ин адабиётҳо таърихи хоссае дорад ва дараҷаи омӯхтани онҳо низ гуногун аст. Омӯхтани курси «Таърихи дараҷаи омӯхтани онҳо низ гуногун аст. Омӯхтани курси (филологӣ) адабиёти ҷаҳон» барои донишдаҳои суҳаншиносӣ (филологӣ) зарурати хоссае дорад. Ҷунки адабиёти ҳамаи халқҳои ҷаҳон бо ҳамбастагиву алоқамандӣ бо якдигар офарида шуда, дар ҷараёни омӯхтани адабиёти ҳар як халқ хабардор будан аз дастовардҳои эҷодии адабиёти халқҳои дигар низ бағоят зарур аст. Аз ҷумла, толиблмони муассисаҳои таълими олии суҳаншиносии тоҷик бояд хангоми омӯхтани таърихи адабиёти тоҷик муштаракӣ, ҳамбастагӣ таъсир ва равобати байнихамдигарии адабиёти тоҷикро бо адабиёти халқҳои гуногуни олам дарк намуда, мавқеи адабиёти тоҷикро дар он муайян намоянд.

Вазифаи фанни «Таърихи адабиёти ҷаҳон» аз инҳо иборат аст: ба мутахассисон – филологҳо (суҳаншиносон)и оянда дои ба таърихи ташаккул ва инкишофи адабиёти халқҳои гуногуни олам аз эҷодиёти шифохии халқ, афсонаву асотирҳои Юнони қадим са карда, то адабиёти имрӯз маълумот додан;

дар асоси дастовардҳои бехтарини адибони халқҳои гуногун олами онди пайдоиш ва инкишофи ҷинс ва жанрҳои адабӣ, равиҷ ҷараён ва услубҳои эҷоди бадеӣ дониши онҳоро нисбати таърихи тараққиёти адабиёти ҷаҳонӣ афзудан;

мавқеи адабиёти бадеиро дар инкишофи тафаккури миллий ва фарҳангӣ муайян намуда, онро дар мисоли асарҳои адибон, ки аз ҷониби аҳли башар эътироф шудааст, фаҳмонидан.

Фанни «Таърихи адабиёти ҷаҳон» бояд барои муайян намудани мавқеи адиб дар ҷамъият, ошкор намудани моҳият ва агрози осори бадеии адибон, таҳлили ғояҳои башардӯстонаи онҳо, моҳияти мундариҷаи осори хунарӣ, арзиши махсусро моллик аст. Зеро дар ҷаҳони муайян намудани мавқеи аслии эҷодкор дар асари адабиёти умумҷаҳонӣ ин фан бештар пайвастагии нависанда ва адиби ҷаҳониро бо замони худ ва хизматҳои уро дар ҷодаи офариниши онҳон ҷовидона муайян месозад. Дар ҷараёни омӯхтани адабиёти халқҳои гуногуни олам равобети онҳо бо адабиёти тоҷик вобаста ҷарди шуда, онди намунаҳои тарҷумаи асарҳои адибони тарафайн ҷимӯ беш маълумот дода мешавад. Таърихи пайдоиши адабиёти тоҷик бо таърихи тамаддуни ҷаҳон вобаста аст. Ханӯз аз замонҳои қадим дар он ҷое, ки унсурҳои тараққиёти ҷамъият мушоҳида мешавад, адабиёти бадеӣ низ офарида шудаанд. Ҷунони, дар ҷунони қадим, Ҳинди қадим, Рим ва ғайра.

Минбаъд дар ҷараёни инкишофи робитаҳои тичоратӣ ва иртиқоти иқтисодӣ, алоқаҳои иҷтимоӣ ва маишии мардум ба интиришон гуногуни олам дар партави робитаҳои фарҳангӣ алоқаҳои адибон низ ба вуҷуд омадаанд. Ҷунони, қорони савдогарон хангоми шифар аз як кишвар ба кишвари дигар, аз Шарқ ба Ғарб ва аз Ҷануб ба Шимол ғ баракс баробари маҳсулоти кишоварзӣ ва ғ маснуоти интиришон зарбулмасалу мақол, афсонаю ривоят, лағифаю киссаҳоро ҷимӯ ҳам мебурданд. Дар натиҷаи аз даҳон ба даҳон, аз як халқ ба ҷимӯи дигар гузаштани ин ғ он асари адабиёти бадеӣ, суҳаҳои интиришон, ки бештарини онҳо дар шакли шифохӣ «саёҳат» мекарданд, киришаҳо адабатсия гардида, нусха-вариантҳои нав ба нави онҳо шифо мешуданд. Зеро гӯяндагон онҳоро пайваста бо маҳорату хунари шифаридагони худ, бо шароити маҳаллӣ, табиат ва муҳити зиндагӣ, интиришон, урфу одат, мавқеи ҷуғрофӣ, номгузорӣ менамуданд ва мулобиқан ба дигар хислатҳои миллии ханон халқ нақл мекарданд. Ҷунони дар натиҷаи хамин гуна «сайру саёҳатҳо» қаринаҳои интиришон лағифа ва афсонаҳои халқӣ дар бораи Афандӣ, Ҷуҳо, Инҷил, Қалу Қӯса, достонҳои «Юсуф ва Зулайхо», «Вис ва Ромин», «Ҷаҳир ва Зӯҳро», «Гӯрӯғли» (дар баъзе халқҳо «Кӯр ӯғли») ва ғайра шифо шудаанд, ки байни онҳо баробари мавҷуд будани муштаракӣ дар суҳат, банду бастаи воқеаҳо, характери хусусияти образҳои интиришон фарқкунанда низ мушоҳида мешаванд.